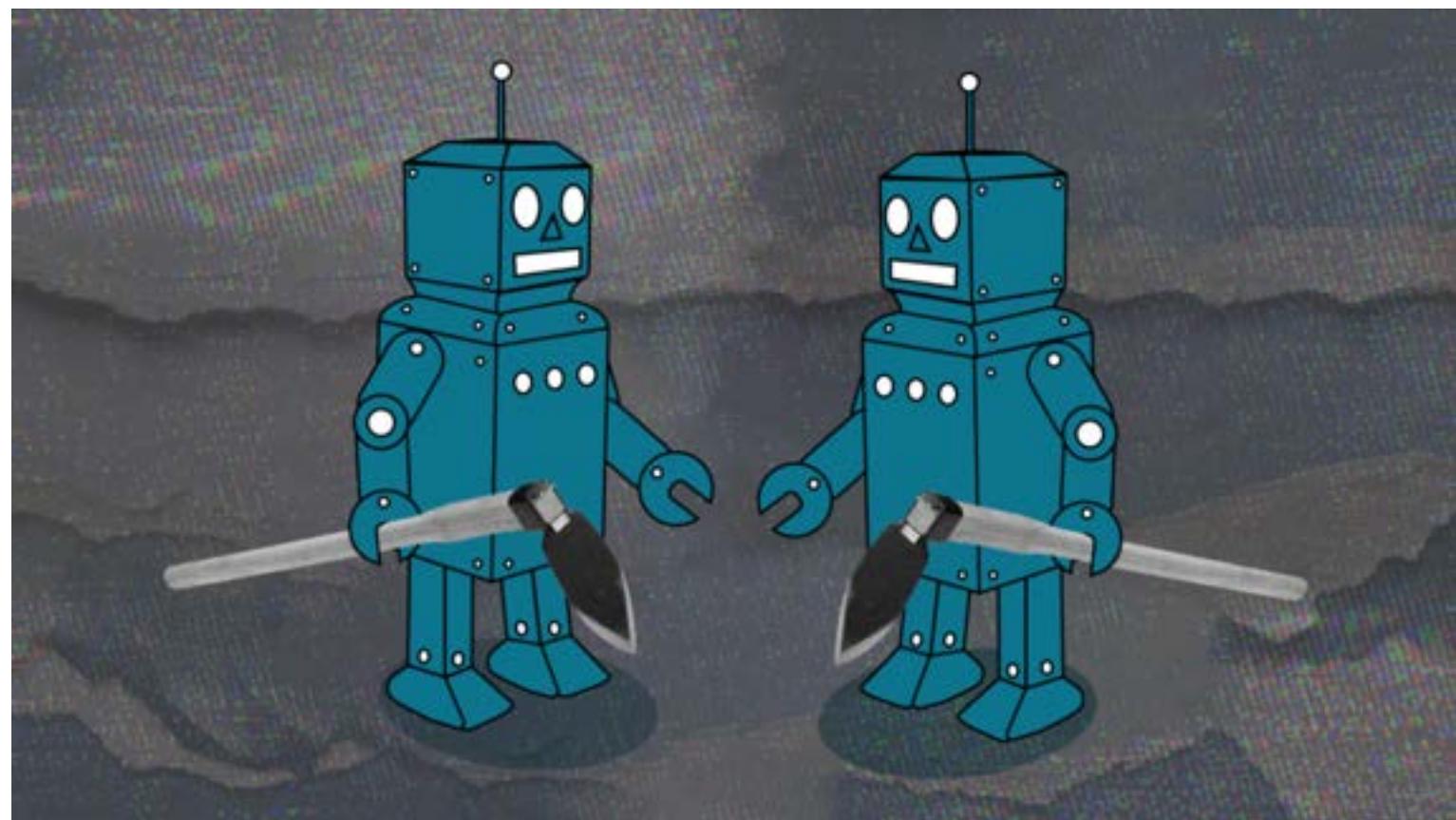

POD POVEĆALOM ➤

Tehnologija i demokracija (1): Od pluga i motike do Facebooka i robotike

✉ Autor/ica: Velibor Mandić 📅 14 prosinca, 2022(https://faktograf.hr/2022/12/14/)

U prvom nastavku serijala "Tehnologija i demokracija" podsjećamo na međusobnu ovisnost razvoja tehnologije i demokratskih procesa.

Ilustracija: Jordi Ilić / Faktograf

Zamislite da na sljedećem Svjetskom nogometnom prvenstvu neka država umjesto živih ljudskih nogometaša na teren pošalje jedanaest robota. Uz pomoć umjetne inteligencije roboti bi u srazu sa slavnom hrvatskom reprezentacijom brzo izračunali kako dodavati loptu i zabiti gol, te bi naši najbolji igrači već u prvom poluvremenu shvatili da nemaju puno šansi. Začas bi nakon toga utihnule nogometne škole i podmladci naših klubova, kao i snovi desetogodišnjaka iz malih hrvatskih mjesta da će jednom zaigrati na svjetskom finalu pred punim tribinama, jer roboti su jednostavno u mnogo toga bolji od ljudi.

To je uostalom već shvatio velemajstor vrlo kompleksne igre Go koji je, nakon poraza od umjetne inteligencije, razočaran jer postoji netko bolji od njega, odlučio otići u mirovinu (<https://www.theverge.com/2019/11/27/20985260/ai-go-alphago-lee-se-dol-retired-deepmind-defeat>). Tridesetdevetogodišnji Južnokorejac **Lee Se-dol**, naime, smatra kako nema više smisla trošiti vrijeme na tešku igru kada postoji protivnik koji je nepobjediv, a to je super-računalo.

Može li se uskoro dogoditi nešto slično i s demokracijom, ako prepustimo nepobjedivoj brzoj tehnologiji da donosi sve više odluka umjesto nas?

Demokracija i tehnologija su poput kakvog nerazdvojnog para koji se malo prezire, a malo voli, kao iz stihova pjesme grupe U2 “*With or without you, I can't live, with or without you*” (ne mogu živjeti s tobom ili bez tebe). Ili, ako vam je draže, kao u pjesmi Dina Merlin – “Teško meni sa tobom, a još teže bez tebe.” Demokracija je naime krhka biljka i za njezin je opstanak nužno ispuniti niz uvjeta za koje je tehnologija prijeko potrebna, no tehnologija bi isto tako demokraciji mogla doći glave i jednostavno je uništiti, učiniti neizvedivom ili zastarjelom poput kakve smežurane jabuke kojoj je istekao rok trajanja.

Tehnologija nisu samo pametni telefoni koje povazdan držimo u ruci ili VAR na nogometnom prvenstvu koji nam prikaže je li bilo zaleđe, kao što ni demokracija nisu samo nedjeljno jutro kada biste trebali otići glasati otprilike svake četvrte godine ili kada u birtiji, bez da vam itko brani, podvikujete kako vam je preko glave i premijera i predsjednika.

Stoga se ovdje serijalom tekstova bavimo životnim područjima koja se tiču svih nas i u kojima se isprepliću demokracija i tehnologija – među ostalim i sa zdravstvom, medicinom, hranom i neizbjegljivom umjetnom inteligencijom.

Ako građani Hrvatske i drugih država žele sačuvati prava stečena kroz demokratske procese, morat će, naime, u budućnosti moći prepoznati kada im, često gotovo neprimjetno, tehnologija ta prava oduzima.

Od stoljeća sedmog

Što je za vas demokracija? Vjerojatno ćete se složiti da je jedan od najvažnijih detalja u tom sustavu mogućnost da smo svi jednaki na glasačkom mjestu na dan izbora: i onaj koji ima više novca, zdravlja, diploma i ljepših cipela od vas na demokratskim izborima vrijedi koliko i vi kada se zbrajaju glasovi. Ima nas svakakvih – pričljivih i šutljivih, viših i nižih, pravavijih i pitomijih – no u demokratskom društvu svaki pojedinačni glas, barem u teoriji, vrijedi isto.

Taj pojedinačni glas, kao i druge demokratske vrijednosti poput građanskih sloboda, jednakosti pred zakonom i prava na slobodu izražavanja ostvareni su uz razvoj tehnologija, no već sada smo zaračili u razdoblje kada upravo tehnologije, umjesto da nam pomažu, zapravo sve više srozavaju

demokratska društva.

Tehnologija je u povijesti prilično pomogla razvoju demokracije, a u staroj je Grčkoj, koju smatramo začetnicom takvog društvenog uređenja, imala vrlo bitnu ulogu. Tamo negdje u stoljeću sedmom, ali prije nove ere, antička se Grčka razvijala zahvaljujući, među ostalim, novom moćnjem željeznom zemljoradničkom plugu te novom alfabetu koji je pospješivao razvoj pismenosti. Razvitak poljoprivrede koja je na tehnologiji čvrstih plugova i motika proizvodila obilje hrane pridonosio je rastu gradova u kojima su se, negdje oko petog stoljeća prije nove ere, dogovorili da umjesto svemoćne i svojevoljne aristokracije isprobaju vladavinu naroda, dakle demokraciju (spoј dvaju grčkih riječi koje se obično prevode kao *dēmos* – narod, *krátos* – vladanje). O demokraciji iz antičke Grčke vjerojatno ne bismo puno znali da nisu rabili tehnologiju pisanja brušenim kostima po vosku i prebacivanja napisanog na papirus ili kamen te nam tako omogućili da iz ponešto sačuvanih materijala čitamo njihova dragocjena iskustva.

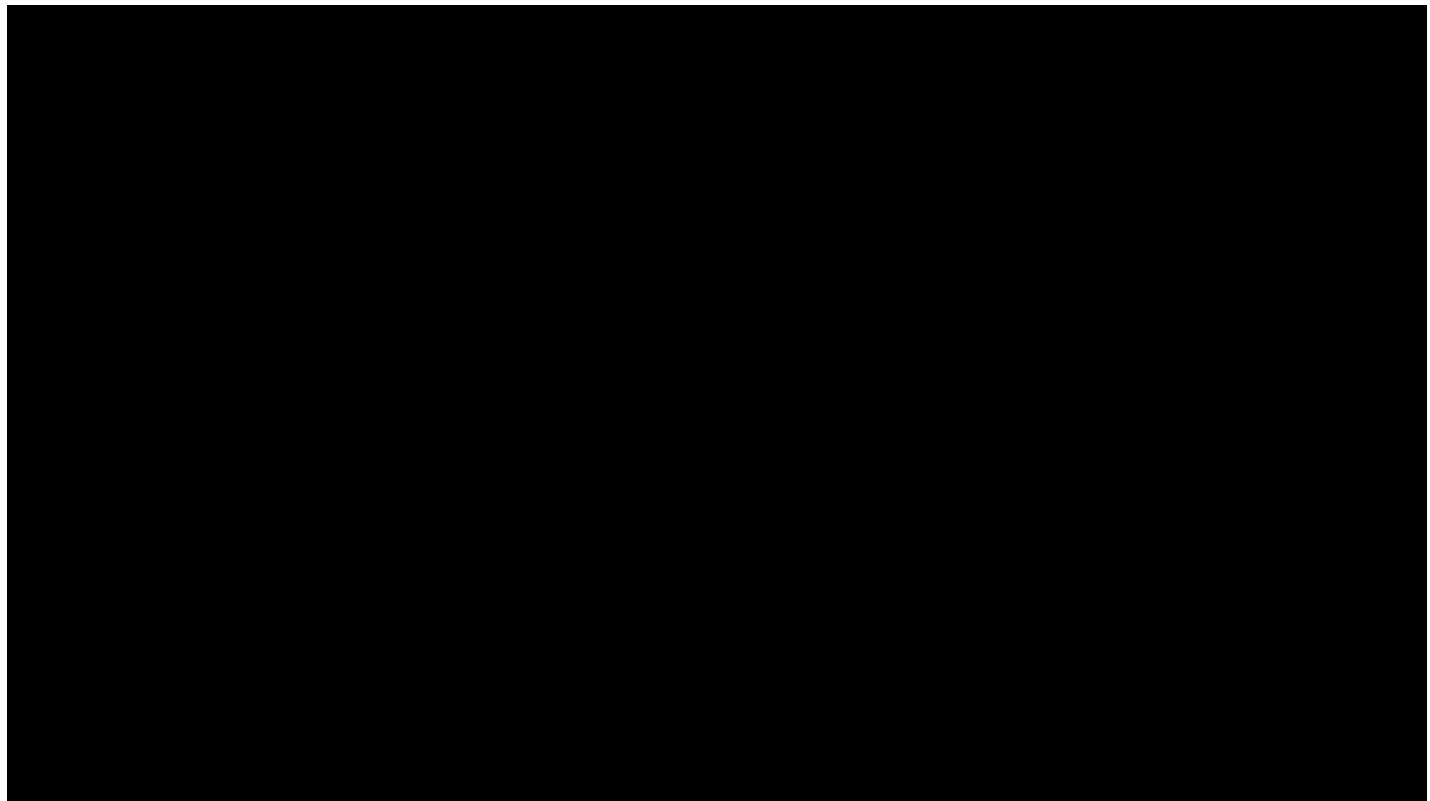
Stotinama godina nakon antike izumitelj **Johannes Gutenberg** je u Njemačkoj sredinom petnaestog stoljeća sastavio tehnološko čudo – prvi upotrebljivi europski tiskarski stroj kojim je omogućio eksploziju širenja znanja i informacija. Tiskale su se knjige, pojavljivale prve novine te je protok informacija postajao jednostavniji i brži.

Usljedile su tri revolucije (engleska 1640-89, američka 1776-90 i francuska 1789-95) koje su odigrale priličnu ulogu u stvaranju novih demokratskih procesa i u kojima su tiskarski strojevi trošili puno tinte kako bi se građanima objasnile ideje o pravednijem društvu s više prava i jednakosti.

Potom su se jedna za drugom, kao na traci, samo redale brojne tehnološke novotarije koje su dodatno ubrzavale protok informacija i pomagale građanima da komuniciraju, provjeravaju što je točno, a što nije, te odlučuju za koga će glasati – među ostalima i parni stroj, željeznica, fotografija, telegraf, telefon, radio, televizija, te, napokon, čipovi i mikroprocesori koji su omogućili tehnološko superubrzanje i navalu osobnih računala, interneta, pametnih telefona, umjetne inteligencije i društvenih mreža poput Facebooka i Twittera.

Cijelo to vrijeme, posebice u posljednjih dvjestotinjak godina, objavljivane su bezbrojne lažne vijesti i teorije zavjera koje su stvarale prilično pomutnje u državama i pridonijele započinjanju barem jednog oružanog sukoba. Španjolsko-američki rat iz 1898. godine, koji je izbio nakon što su tiskani mediji objavljivali (<https://www.politifact.com/article/2022/apr/27/look-back-fake-news-run-spanish-american-war/>) neprovjerene informacije i huškali javnost, smatra se oglednim primjerom koji dokazuje kako zloupotreba zajamčene slobode medija u demokracijama može dovesti do teških posljedica.

Hoće li Elon Musk poštivati novo europsko zakonodavstvo protiv širenja dezinformacija?

Tehnologija i demokracija: Muskovo preuzimanje Twittera ovih se dana pred nama raspliće kao nekakva televizijska sapunica s puno šokantnih detalja.

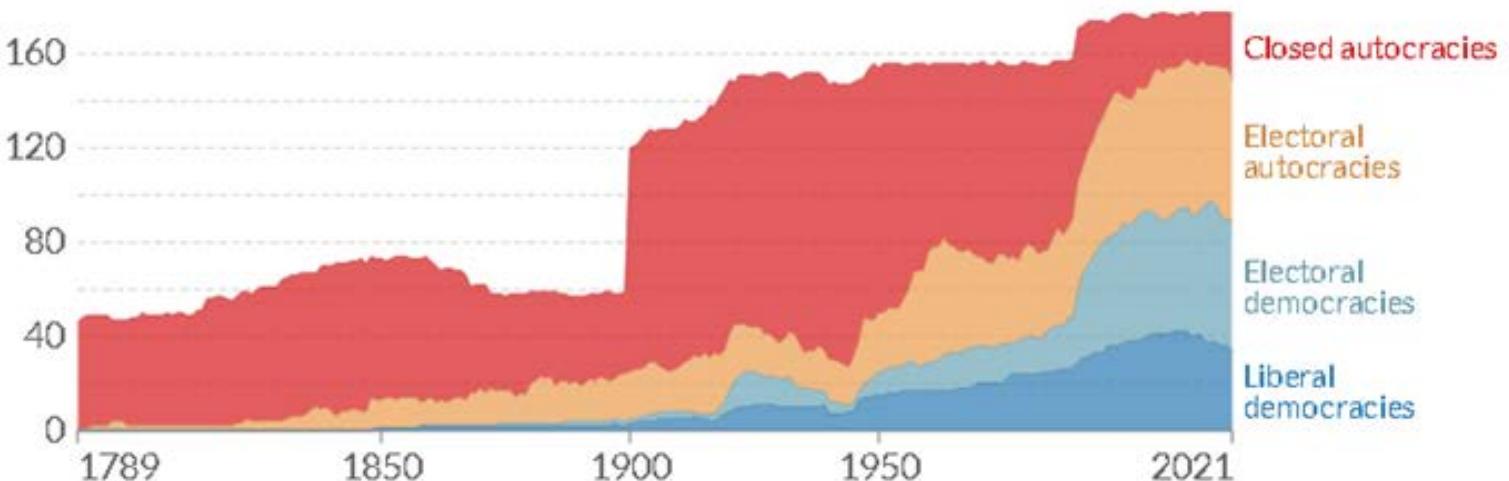
—

Operacija uspjela, pacijent mrtav

Usporedno s razvojem tehnologija rastao je i broj država koje su prihvaćale demokraciju, osobito potkraj dvadesetog stoljeća (kada se tom krugu pridružila i Hrvatska), no u ovom dvadesetprvom stoljeću svjedočimo svojevrsnom zamoru od demokracije za što znanstvenici često okrivljuju upravo novu tehnologiju.

Demokracije i autokracije u svijetu (1789 – 2021)

Brojevi demokratskih i autokratskih zemalja u svijetu, povjesni pregled, izvor: OurWorldInData.org

Sve više građana posljednjih godina iskazuje (<https://www.pewresearch.org/global/2019/04/29/many-across-the-globe-are-dissatisfied-with-how-democracy-is-working/>) nezadovoljstvo zdravljem demokracije u njihovim državama i stoga bismo, kažu (<https://www.cambridge.org/core/journals/british-journal-of-political-science/article/have-europeans-grown-tired-of-democracy-new-evidence-from-eighteen-consolidated-democracies-1981-2018/27BFAF99039CD7B495EFED4042BB93DF>) autori jednog istraživanja s britanskog sveučilišta Cambridge, trebali pozorno pratiti stanje pacijenta kako nam se ne bi dogodilo da ne shvatimo na vrijeme da je demokracija već godinama mrtva.

Profesor **Francis Fukuyama** se otvoreno pita (<https://fsi.stanford.edu/publication/how-save-democracy-technology>) kako spasiti demokraciju od tehnologije, povjesničar i futurist **Yuval Noah Harari** smatra (<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/10/yuval-noah-harari-technology-tyranny/568330/>) da nas nove tehnologije zapravo guraju sve dalje od demokracije i sve bliže tiraniji, filozof **Nick Bostrom** najavljuje (<https://nickbostrom.com/papers/vulnerable.pdf>) da ćemo zbog umjetne inteligencije morati uvesti svjetsku vladu koja će provoditi jaki policijski nadzor nad svima nama, a grčki političar i ekonomist **Yanis Varoufakis** veli (<https://diem25.org/capitalism-has-become-technofeudalism/>) da se već nalazimo u tehnofeudalizmu koji nadomješta demokraciju.

Onima u Hrvatskoj koji se još sjećaju vremena kada su svima bila puna usta demokratskih promjena i prelaska iz socijalizma u stvarnost koju sada živimo, takve mračne najave vjerojatno zvuče razočaravajuće jer ispada da se demokracijama ne piše dobro i da ćemo se, baš kada smo se počeli pobliže upoznavati, od demokracije možda morati bolno rastati. U idućim nastavcima serijala *Tehnologija i demokracija* obratit ćemo stoga pozornost upravo na područja u kojima tehnološki napredak najviše ugrožava naša demokratska prava, privatnost i sigurnost.

Ostali nastavci serijala “Tehnologija i demokracija”:

Utjecaj tehnodivova na izbore (2) (<https://faktograf.hr/2022/12/15/tehnologija-i-demokracija-2-utjecaj-tehnodivova-na-izbore/>)

Zlatno doba špijuniranja i nadziranja (3) (<https://faktograf.hr/2022/12/16/tehnologija-i-demokracija-3-zlatno-doba-spijuniranja-i-nadziranja/>)

Kruh naš svagdašnji dorađen genomski (4) (<https://faktograf.hr/2022/12/23/tehnologija-i-demokracija-4-kruh-nas-svagdasjni-doraden-genomski/>)

Umjetna inteligencija i pojeftinjenje kile mozga (5). (<https://faktograf.hr/2022/12/27/tehnologija-i-demokracija-5-umjetna-inteligencija-i-pojeftinjenje-kile-mozga/>)

Ovaj tekst je dio serijala "Tehnologija i demokracija" u kojem analiziramo utjecaj brzih tehnoloških promjena na demokratska društva. Tekst je objavljen u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.

DEMOKRACIJA ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/DEMOKRACIJA/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/DEMOKRACIJA/)), FACEBOOK ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/FACEBOOK/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/FACEBOOK/)), GOOGLE ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/GOOGLE/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/GOOGLE/)), IZBORI ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/IZBORI/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/IZBORI/)), META ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/META/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/META/)), TEHNOLOGIJA ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/TEHNOLOGIJA/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/TEHNOLOGIJA/)), TEHNOLOGIJA I DEMOKRACIJA ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/TEHNOLOGIJA-I-DEMOKRACIJA/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/TEHNOLOGIJA-I-DEMOKRACIJA/)), TWITTER ([HTTPS://FAKTOGRAF.HR/TAG/TWITTER/](https://FAKTOGRAF.HR/TAG/TWITTER/))

POVEZANO

LIVE BLOG

DEZINFORMACIJE O KORONAVIRUSU

FAKTOGRAF.HR/LIVE-BLOG/DEZINFORMACIJE-O-KORONAVIRUSU/)

27 prosinca, 2022

Moždili ste neku izjavu za koju vjerujete da bi je Faktograf trebao obraditi? A društvenim mrežama? Pišite nam na info@faktograf.hr aktirajte putem Twittera (<https://twitter.com/FaktografHR>) ili Facebooka (<https://facebook.com/FaktografHR>).

PITALI STE

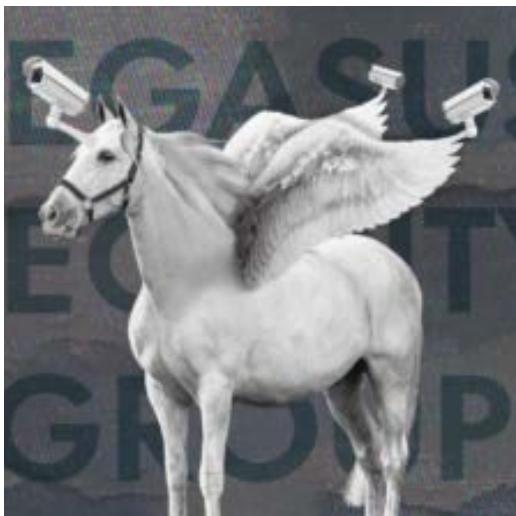
(<https://faktograf.hr/2022/12/27/tehnologija-i-demokracija-5-umjetna-inteligencija-i-pojeftinjenje-kile-mozga/>)

Tehnologija (4): Kruh naš svagdašnji dorađen genomski (<https://faktograf.hr/2022/12/23/tehnologija-i-demokracija-4-kruh-nas-svagdasjni-doraden-genomski/>)

Tehnologija i demokracija (3): Zlatno doba špijuniranja i nadziranja
(<https://faktograf.hr/2022/12/16/tehnologija-i-demokracija-3-zlatno-doba-spijuniranja-i-nadziranja/>)

16 prosinca, 2022

(<https://faktograf.hr/2022/12/16/tehnologija-i-demokracija-3-zlatno-doba-spijuniranja-i-nadziranja/>)

NAJČITANIJE

Ne, ova snimka nema nikakve veze s porazom Hrvatske od Argentine. Nastala je 2015. (<https://faktograf.hr/2022/12/15/ne-ova-snimka-nema-nikakve-veze-s-porazom-hrvatske-od-argentine-nastala-je-2015/>)

15 prosinca, 2022

(<https://faktograf.hr/2022/12/15/ne-ova-snimka-nema-nikakve-veze-s-porazom-hrvatske-od-argentine-nastala-je-2015/>)

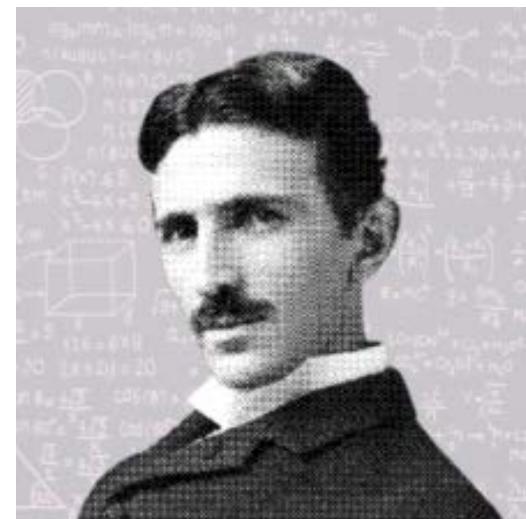
preko leđa radnika Čistoće
(<https://faktograf.hr/2022/12/16/sindikalni-rat-preko-leda-radnika-cistoce/>)

Širi se video s dezinformacijama o izumima Nikole Tesle
(<https://faktograf.hr/2022/11/21/siri-se-video-s-dezinformacijama-o-izumima-nikole-tesle/>)

21 studenoga, 2022

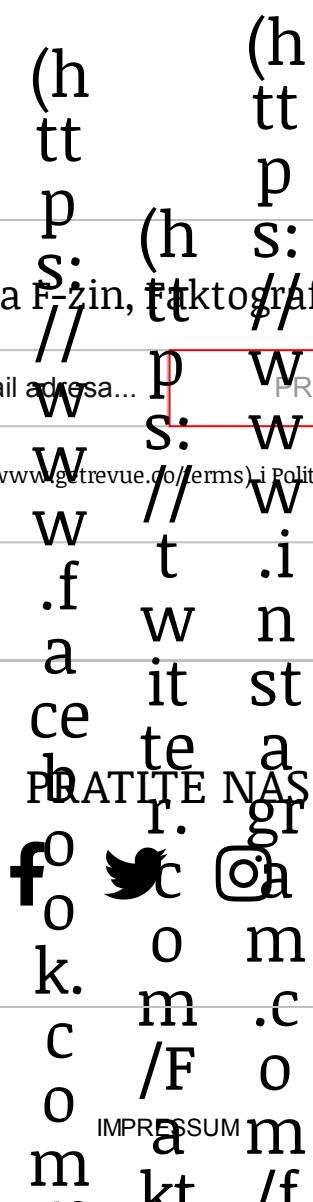

(<https://faktograf.hr/2022/11/21/siri-se-video-s-dezinformacijama-ozumima-nikole-tesle/>)

Prijavite se na F-zin, faktografov newsletter

Vaša email adresa...

Prijavom pristajete na Uvjete korištenja (<https://www.getrevue.co/terms>) i Politiku privatnosti (<https://www.getrevue.co/privacy>).

/f o Kt /r
a o a
kt gr kt
ISPRAVCI NADOPUNE
o af o
gr H gr
af R) af
h .h
r))

KONTAKT RAVUTE NRS
ČESTO POSTAVLJANA Pitanja
Copyright 2022 © Faktograf

(<https://www.facebook.com/journalismproject/programs/third-party-fact-checking>)

(<https://seeccheck.org/>)

(<https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/profile/faktograf-udruغا-za-informiranu-javnost>)

